

Ohlédnutí za cukrovarem v Hrušovanech nad Jevišovkou – část 1.

LOOKING BACK AT HRUŠOVANY NAD JEVIŠOVKOU SUGAR FACTORY – PART 1

Jiří Sedliský

Cukrovarnictví v českých zemích patřilo od svých počátků k nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím. Mělo zásadní vliv na zemědělství, potravinářství i hospodářskou strukturu regionů. Již v 19. století se české země staly jedním z hlavních producentů cukru v Evropě, a to především díky vhodným klimatickým podmínkám pro pěstování cukrové řepy, dostupnosti pracovních sil i rozvinuté infrastruktuře.

Cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou byl jedním z důležitých článků této tradice. Jeho historie sahá do poloviny 19. století, konkrétně do roku 1851 kdy byl v Hrušovanech nad Jevišovkou založen první cukrovar, reagující na rostoucí poptávku po zpracování cukrové řepy v oblasti Dyjsko-svrateckého úvalu. Díky blízkosti zemědělské základny a železniční tratě spojující Brno, Znojmo a Vídeň se Hrušovany staly logickým centrem průmyslové výroby cukru. Stojí za zmínku, že v roce 1854 bylo „jen“ na Moravě 24 aktivních cukrovarů.

Význam podniku byl nejen hospodářský, ale i sociální. Cukrovar poskytoval po více než sto let stabilní zaměstnanost stovkám pracovníků z Hrušovan a okolních obcí, významně přispíval do obecního rozpočtu a formoval charakter města. Stimuloval rovněž rozvoj doprovodných odvětví – od zemědělské výroby přes železniční dopravu až po služby.

Po druhé světové válce se stal podnik součástí státního hospodářského systému a po roce 1970, kdy byl vybudován nový moderní závod, se stal jedním z nejvýznamnějších producentů cukru na Moravě. Po roce 1990 prošel obdobím privatizace a od konce 90. let byl součástí mezinárodní skupiny Agrana, která v následujících letech získala další cukrovary na Moravě a ve Slezsku, a to v Uničově a Opavě.

Zlomovým okamžikem se stal přelom let 2024 a 2025, kdy se rozhodovalo a v březnu 2025 bylo oznámeno uzavření závodu v Hrušovanech nad Jevišovkou, a to po 54 letech nepřetržitého provozu „nového“ cukrovaru. Důvodem byla kombinace ekonomických faktorů: klesající rentabilita výroby, tlak evropské konkurence, rostoucí náklady na energie a postupná redukce pesticidů v základny v regionu i environmentální požadavky. Uzavření závodu představovalo nejen hospodářskou, ale také kulturní ztrátu, neboť cukrovar byl po více než století symbolem identity města.

Dnes je areál uzavřen, část budov čeká na nové využití, a otázkou zůstává, zda prostor najde uplatnění v rámci průmyslové či logistické transformace regionu. Historie cukrovaru v Hrušovanech nad Jevišovkou tak představuje cenný doklad proměn českého průmyslu od rakousko-uherské monarchie až po 21. století.

Počátky cukrovarnictví v Hrušovanech nad Jevišovkou

Rozvoj cukrovarnického průmyslu v českých zemích na přelomu 19. a 20. století byl úzce spjat s industrializací a s rychlým rozšířením pěstování cukrové řepy. Založení hrušovanského cukrovaru se váže k manželům Anně a Karlu (Kammelovým) von Hardegge. Smlouva o založení prvního cukrovaru v Hrušovanech nad Jevišovkou byla podepsána 22. července 1850. Prvotní plánované zpracování bylo 2 500 t řepy za kampaň. Správu cukrovaru a velkostatku převzala po rodičích dcera Anna v roce 1874 provdaná za hraběte Eduarde Khuen-Belassiho. Je známo, že pan hrabě byl dlouholetým podporovatelem tehdy začínajícího malíře Alfonse Muchy. Cukrovar byl v hraběcích rukou rodu Belassiů do roku 1888, kdy byl pronajat pánům Bachlerovi a Kürschnerovi a byl zapsán pod obchodním názvem **Grusbacher Zuckerfabrikgesellschaft Kürschner & Bachler**. Cukrovar od počátku fungoval jako kampaňový, což znamenalo, že jeho hlavní činnost probíhala na podzim a v zimě, kdy se zpracovávala sklizená cukrová řepa. V kampani v něm bylo zaměstnáno několik stovek pracovníků, část z nich byla najímána sezonně. Místo kampani udržovala základní provoz jen menší skupina techniků a dělníků. To odpovídalo dobovému trendu: cukrovarnické podniky vytvářely výraznou sezonní pracovní poptávku, což ovlivňovalo sociální strukturu obcí v okolí.

V roce 1912 byla do obchodního rejstříku u Vídeňského soudu zapsána společnost pod názvem **Moravský cukerní průmysl**

Obr. 1. Starý cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou

Obr. 2. Pytlování cukru na tzv. cukerní půdě (50. léta)

akciová společnost, jejímž presidentem byl jednohlasně zvolen syn zemřelého hraběte Belassiho, dr. Karl Kuehn-Belassi. V období rakousko-uherské monarchie patřil závod mezi středně velké cukrovary. V letech první světové války byla jeho činnost omezena nedostatkem pracovních sil a surovin, ale přesto se výroba zcela nepřerušila. Významnou roli v tomto období sehrálo napojení na železniční síť – zajišťovala nejen dovoz řepy, ale také expedici cukru na domácí i zahraniční trhy, zejména do Vídně.

Po roce 1918 se cukrovar ocitl v novém hospodářském prostředí Československa, kde se cukrovarnictví stalo jedním z pilířů exportu. Československo bylo v meziválečném období dokonce největším exportérem cukru na světě, přičemž moravské závody, včetně Hrušovan, hrály nezanedbatelnou roli. Cukrovar v Hrušovanech v té době zaměstnával kolem 250–300 pracovníků během kampaně a jeho roční kapacita v roce 1929 dosahovala 75 tis. t řepy s denním zpracováním 1 500 t a výrobou necelých 14 tis. t cukru. Cukrovar také v kampaních dodával elektřinu do sítě Západomoravských elektráren, což vylepšovalo významným způsobem finanční situaci, která byla napjatá. Hrušovanský cukrovar se stal koncem 30. let členem skupiny Středomoravských

cukrovarů. Během hospodářské krize ve 30. letech došlo k určitému útlumu výroby, ale podnik výrobu nikdy úplně nezastavil. Velký význam měl pro místní zemědělce, protože poskytoval stabilní odbytiště pro cukrovou řepu. V období Velké hospodářské krize ztratil cukrovar dominantní odbytiště cukru, a to v Rakousku, kde došlo v poválečném období k silnému rozvoji cukrovarnického průmyslu. K dalšímu utlumení výroby došlo v roce 1932. Od roku 1934 byl cukrovar součástí tzv. Stoupalova zemědělského impéria, v němž setrval až do roku 1938.

Po odstoupení Sudet Německé říši, se stal cukrovar v Hrušovanech spolu s dalšími cukrovary v Břeclavi, Pohořelcích, rakouském Hohenau a Tullnu součástí Němci založené společnosti **Landwirtschaftliche Zucker, A.G.**, se sídlem v Břeclavi, kde setrval až do konce války. Období druhé světové války přineslo celkové omezení produkce. Většina cukru byla určena pro válečnou ekonomiku a civilní spotřeba byla podrobena přidělovému systému. Do podniku byli nasazováni váleční pracovníci, včetně osob z nucených pracovních táborů. Přesto se podařilo zachovat základní chod cukrovaru, a to zejména díky zkušenému vedení a stabilní pracovní síle z řad místních obyvatel. Do roku 1945 tak měl hrušovanský cukrovar za sebou více než půl století nepřetržité činnosti. Přestože šlo o závod střední velikosti, jeho význam pro region byl nesporný. Poskytoval jistotu zemědělcům, zaměstnával stovky lidí a stal se pevnou součástí místní hospodářské a sociální struktury. Po osvobození Československa na jaře 1945 vstoupil podnik do nové etapy, kdy byl postupně znárodněn a začleněn do systému plánovaného hospodářství. To otevřelo cestu k zásadním přestavbám, které vyvrcholily výstavbou zcela nového závodu v roce 1970.

Poválečné období a výstavba nového cukrovaru

Po skončení druhé světové války v roce 1945 se hrušovanský cukrovar, stejně jako mnoho dalších průmyslových podniků v Československu, ocitl v obtížné situaci. Válečné roky znamenaly nejen opotřebení výrobních zařízení, ale i nedostatek pracovních sil a kapitálu na modernizaci. Přesto byla výroba po osvobození rychle obnovena a již v kampani 1945/1946 se zpracovávala první poválečná řepa, provoz však trpěl nedostatkem kvalifikovaného personálu, noví osídlenci nebyli zdaleka schopni nahradit původní personál, který byl v rámci poválečného uspořádání ve střední Evropě odsunut do Rakouska nebo Německa. Kampaň v roce 1947 nebyla zahájena vůbec, a to z důvodu extrémního sucha, které postihlo celou republiku.

Znárodnění a začlenění do státního hospodářství

V roce 1948, po uchopení moci komunistickou stranou, došlo ke znárodnění cukrovaru, který do té doby existoval jako **Rolnický cukrovar, a.s.** Byl zřízen **národní podnik Cukrovar a rafinerie cukru Hrušovany n.J.** (1948), od roku 1951 se stal součástí **Jihomoravských cukrovarů, n.p.**, se sídlem v Břeclavi a od 1. ledna 1953 opět jako **samostatný**

Obr. 3. Ze dvora starého hrušovanského cukrovaru

národní podnik spadl pod Východomoravský cukrovarský trust, se sídlem v Brně, od 31. července 1953 pod Krajskou operativní skupinu. Jako závod **národního podniku Brněnské cukrovary** se sídlem v Brně pak byl v letech 1957 až 1963.

Znárodnění přineslo určitou stabilitu – stát garantoval odbytiště produkce a zároveň zajišťoval dodávky řepy prostřednictvím vznikajících zemědělských družstev (JZD). Na druhé straně se však odhalily limity zastaralého zařízení. Původní cukrovar z 19. století byl již technicky za zenitem a vyžadoval stále nákladnější opravy.

Hospodářské podmínky v 50. a 60. letech

Poválečná desetiletí byla obdobím masivní industrializace Československa. Cukrovarnický průmysl měl v hospodářských plánech pevné místo, protože cukr patřil k základním potravinám. V 50. letech se postupně zvyšovaly dodávky řepy ze zemědělských družstev, která se specializovala na intenzivní pěstování. V regionu Znojemska, Břeclavska, Brněnska a dalších se cukrová řepa stala hlavní tržní plodinou a byla pěstována na desítkách tisíc hektarů. V roce 1954 byly v rámci plánovaných rekonstrukcí instalovány nové řezačky, v následujících letech byla vybudována kanalizace, byl postaven nový sklad materiálu, instalován nový zmič a další technologické prvky. Hlavní produkt cukrovaru – cukr krystal, byl expedován ve třech druzích, a to normální, polojemný a jemný. Nemalá část produkce (přibližně 9 tis. t) byla exportována na různé trhy (např. do Sovětského svazu, Anglie, Švýcarska, Skandinávie, Jugoslávie, Řecka a zemí Blízkého a Středního východu). V roce 1963 pak byl cukrovar začleněn do nového uskupení, a to do **Jihomoravských cukrovarů, n. p.**, se sídlem ve Starém Městě – Uherském Hradišti.

Výstavba nového cukrovaru (1968–1970)

Rozhodnutí o výstavbě nového cukrovaru bylo přijato na ministerstvu potravinářského průmyslu roce 1966 a již o rok později byly zahájeny přípravné práce. Nový cukrovar měl být koncipován jako nejmodernější závod svého druhu v Československu s denní kapacitou přes 4 000 t zpracované řepy. Měl nahradit nevyhovující cukrovary v Pohořelcích a Kroměříži. Stavba byla zahájena 20. června 1968 s předpokladem předání hotového areálu cukrovaru 1. října 1970. I když v té době patřilo Československo mezi světovou elitu ve výstavbě průmyslových celků včetně cukrovarů, bylo přijato politické rozhodnutí a stavbu stejně jako v Hrochově Týnci nebo Dunajské Středě provedl v rámci splátek dluhu Polský podnik Budimex Varšava. I přes potíže spojené s politickou situací po 21. srpnu 1968 a následující tuhou zimou se podařilo cukrovar předat do zkušebního provozu 9. října 1970. První kampaň pak trvala do 5. prosince 1970. Cukrovar měl v tomto období 18 filiálních vah, kde probíhal externí výkup cukrovky, která byla následně svážena buď vlaky nebo silničními dopravními prostředky ke zpracování. Podnik se rychle stal vlajkovou lodí Jihomoravských cukrovarů a zpracovával nejen řepu z jižní Moravy, ale i z okrajových oblastí Českomoravské vysočiny. Kapacita závodu převyšovala možnosti regionálních pěstitelů, proto byla od počátku nutná železniční

doprava řepy ze vzdálenějších oblastí. To umožnilo, aby hrušovanský cukrovar zůstal v provozu na plnou kapacitu, a zajistilo to jeho významné postavení v celostátním měřítku.

Období stavby nového cukrovaru znamenala zásadní změnu nejen v umístění areálu továrny, ale i celého města Hrušovany nad Jevišovkou. Výstavba byla vedena podle projektu, který počítal s moderními technologiemi:

- nové žlabové difuze DDS, umožňující vyšší výtěžnost cukru,
- vícestupňové odpařovací stanice s úsporou páry,
- automatizované řízení procesu snižující nároky na obsluhu,
- moderní kotelná na těžký topný olej s parními turbínami pro výrobu energie,
- železniční vlečka umožňující přímé napojení na celostátní síť.

Zásadní inovací byla také výstavba velkokapacitních skladů hotového zboží s kapacitou přes 15 tis. t.

Význam pro město a region

Výstavba nového závodu znamenala nejen technologickou modernizaci, ale i významný zásah do sociální struktury Hrušovan nad Jevišovkou. Cukrovar se stal největším zaměstnavatelem ve městě, nabízel stabilní pracovní místa a přitahoval pracovní síly i z okolních obcí. Spolu s ním se rozvíjela i bytová výstavba, školství a občanská vybavenost.

Počínaje rokem 1970 tak vstoupil cukrovar v Hrušovanech do své zlaté éry. Závod se stal symbolem moderního potravinářského průmyslu v Československu a po několika desetiletích patřil mezi špičkové cukrovarnické podniky ve střední Evropě.

Cukrovar v období socialismu (1970–1989)

Stabilizace a rozvoj podniku

Po úspěšném spuštění nového cukrovaru v roce 1970 se hrušovanský závod rychle stal klíčovou součástí našeho potravinářského průmyslu. Jako součást Jihomoravských cukrovarů, n. p.,

Obr. 4. Z výstavby nového závodu (stavba komínu)

Obr. 5. Nový cukrovar byl nejmodernějším závodem svého druhu v Československu

se podílel na plnění pětiletých plánů, které určovaly objemy výroby cukru, krmných produktů i vedlejších surovin. Závod disponoval kapacitou, která přesahovala regionální potřeby, a proto se profiloval jako nadregionální centrum zpracování cukrové řepy. Dodávky suroviny přicházely nejen z okolí Znojemska a Břeclavska, ale také z Českomoravské vysočiny a střední Moravy, trend postupně sílil a vyžadoval dobře organizovanou železniční přepravu.

Organizace výroby a technologický proces

Technologie cukrovaru byla na tehdejší dobu špičková. Závod pracoval s difuzními bateriemi, vícestupňovými odpařovacími stanicemi a moderními podtlakovými zrníči. Krystalizace probíhala v několika stupních a byla automatizována. Typický výrobní řetězec zahrnoval:

- příjem a mytí řepy,
- difuzní extrakci cukerné šťávy,
- saturaci a čiření s použitím vápenného mléka a oxidu uhličitého,
- odpařování šťáv na hustší sirupy,
- var krystalů v podtlakových aparátech,
- odstřeďování a sušení cukru,
- balení do pytlů a expediční činnost.

Obr. 6. Doprava suroviny ke zpracování v roce 1984

Vedlejším produktem byly melasa a vyloužené řízky, které měly významné hospodářské využití – melasa sloužila pro výrobu lihu a kvasnic, řízky jako krmivo pro dobytek.

Zaměstnanost a sociální rozměr

Cukrovar v Hrušovanech se stal největším zaměstnavatelem v regionu. V kampani, která zde trvala od září do prosince, pracovalo v závodu až 600 sezonních pracovníků. Mimo kampaň zaměstnával cukrovar kolem 350–400 stálých pracovníků, včetně technického a administrativního personálu.

Pro zaměstnance byly vybudovány podnikové byty, závodní jídelna a kulturní zařízení. Cukrovar se také aktivně podílel na sponzorování místních akcí, sportovních klubů a škol. V socialistickém hospodářství byl tak závod nejen průmyslovým podnikem, ale i centrem společenského života města.

Role v rámci Jihomoravských cukrovarů

Podnik fungoval jako součást centralizovaného systému. Investice, modernizace i plánování byly řízeny z ústředí v Uherském Hradišti (od roku 1981 jako **Jihomoravské cukrovary, k. p.**). Hrušovanský cukrovar se však díky své velikosti stal vlajkovou lodí podniku a často plnil úlohu „vzorového závodu“.

Závod se účastnil i různých soutěží socialistické práce, kdy měly kolektivy překonávat plánované ukazatele. Tyto soutěže měly motivační i propagandistický charakter, přesto vedly ke zlepšování produktivity a zavádění organizačních inovací.

Dodávky řepy a přeprava

Dodávky řepy byly organizovány centrálně prostřednictvím JZD. Podíl železniční dopravy na přepravě suroviny se pohyboval kolem 30 %, zejména z oblastí vzdálenějších než 90 km. Řepa z blízkého okolí byla dopravována především nákladními automobily. Nasmlouvaná výměra cukrovky se v tomto období pohybovala v rozmezí 9000–10000 ha. Je nutno podotknout, že zemědělské podniky dostávaly svou plochu cukrové řepy již naplánovanou.

Železnice hrála klíčovou roli zejména v letech, kdy byly sklízny v některých oblastech Moravy nadprůměrné, čímž se zajišťovalo plné využití kapacity hrušovanského cukrovaru.

Význam a prestiž závodu v 80. letech

Na konci 80. let byl hrušovanský cukrovar jedním z největších závodů svého druhu v Československu. Jeho produkce dosahovala stovek tisíc tun cukru ročně a zásobovala nejen jižní Moravu, ale i další regiony. Pro místní obyvatele se závod stal synonymem prosperity a stability. Každý, kdo měl pracovní místo v cukrovaru, měl zajištěné nejen pravidelné příjmy, ale i řadu zaměstnaneckých výhod. Z tohoto důvodu se cukrovar pevně zapsal do identity Hrušovan nad Jevišovkou.

Transformace po roce 1989 a začlenění do skupiny Agrana

Politicko-ekonomický kontext

Rok 1989 znamenal zásadní zlom nejen pro československou společnost, ale také pro průmyslové podniky. Hrušovanský cukrovar se jako součást **Jihomoravských cukrovarů, s. p.**, (od roku 1988) ocitl v prostředí rychle se měnící ekonomiky. Zavedení tržních principů, privatizace a deregulace cen představovaly zcela nové výzvy. Státní podniky byly postupně transformovány do akciových společností. Tento proces byl spojen s hledáním strategických partnerů, kteří by zajistili kapitál, technologické know-how i odbytiště. V případě cukrovarnictví to vedlo k silné koncentraci a internacionalizaci odvětví.

Privatizace a majetkové změny

Hrušovanský cukrovar byl do roku 1991 součástí Jihomoravských cukrovarů, státního podniku. 1. května 1992 byl schválen privatizační projekt a byla založena společnost pod názvem **Cukrovar Hrušovany nad Jevišovkou, a. s.** Na základě rozhodnutí Fondu národního majetku bylo provedeno rozdělení akcií v poměru: DIK (kuponová privatizace) 64 % akcií, zemědělci 30 %, zaměstnanci 1 %, restituční fond 3 % a město Hrušovany nad Jevišovkou 2 % akcií.

Předsedou představenstva nově založené společnosti se stal František Gerža, místopředsedou představenstva Josef Lössl a členem představenstva František Janeček. Společnost se mohla v tehdejší době pochlubit zpracovatelskou kapacitou 4 200 t·d⁻¹ a 8% podílem na trhu s cukrem. Tak jako většina subjektů se i hrušovanský cukrovar potýkal s divokým obdobím 90. let, hospodářský výsledek za rok 1992 byl –200 mil. korun, nemalou měrou byl způsoben i změnou prodeje cukru, který již nebyl prováděn přes podnikové ředitelství, jako tomu bylo v období socialismu, ale nově přes společnost Sugar Olomouc. Proto bylo vytvořeno vlastní prodejní oddělení cukrovaru.

V roce 1993 sehrál cukrovar Hrušovany nad Jevišovkou klíčovou roli při obnově Českomoravského cukrovarnického spolku, myšlenku uvedl v praxi tehdejší ředitel František Gerža.

Počátkem roku 1994 vstoupila do cukrovaru rakouská cukrovarnická skupina **Agrana International AG** a navýšením kapitálu o více jak 80 mil. korun získala 74% podíl akcií. Tento vstup zahraničního kapitálu umožnil další modernizaci výroby a tím zvýšení konkurenceschopnosti. Jednou z velkých investic byla i výstavba cukerního sila s kapacitou 20 tis. t cukru v areálu závodu, která proběhla v roce 1995 a umožnila změnit způsob skladování cukru i úsporu nákladů.

Společnost Agrana postupně získala kontrolu nad klíčovými cukrovary v České republice – v Hrušovanech nad Jevišovkou, Uničově a Opavě. Tím se vytvořila stabilní trojice závodů, která

byla schopna pokrýt jak domácí spotřebu, tak část exportních trhů. Dnes je však v provozu jen cukrovar v Opavě – Vávrovicích.

Modernizace technologie v 90. letech

Po privatizaci byla zahájena rozsáhlá modernizace cukrovaru. Investice směřovaly zejména do:

- automatizace difuze a varny,
- zlepšení energetické účinnosti (rekonstrukce kotelny, využití odpadního tepla),
- modernizace balicích linek,
- zlepšení hygienických a bezpečnostních standardů v souladu s evropskými normami.

Tyto změny umožnily snížení nákladů a zvýšení kvality výsledného produktu. Hrušovanský cukrovar se stal konkurenceschopným nejen na českém, ale i na evropském trhu. Jedna z velkých změn se odehrála v letech 1995 a 1996, kdy byla postupně zrušena všechna externí výkupní místa, tzv. filální váhy. Celkem bylo zrušeno 55 těchto míst a veškeré dodávky a výkup řepy se přesunul do cukrovaru. V roce 1996 byla provedena rekonstrukce surovinové laboratoře, kdy byl uveden do provozu mechanický vzorkovač řepy (RŮPRO). Šlo o přelomový moment, veškerá řepa byla vykupována na jednom místě v nepřetržitém provozu (24/7). Veškerou dopravu řepy zajišťovala společnost VAPAS, a. s., z Hrušovan nad Jevišovkou, denně do cukrovaru přijíždělo 200–220 nákladních vozidel. Cukrovar taktéž zakoupil 5 ks tažených čističů cukrovky Thyregod TR-5, které sloužily až do roku 2010, kdy byly postupně nahrazovány samostatnými čističi řepy, buď to Holmer nebo Ropa Maus. Zpětně hodnoceno, šlo o velmi odvážný nápad, protože nikdo ze účastníků nevzal v potaz infrastrukturu polních cest, která nebyla na úrovni zemí jako Německo či Belgie, které byly vzorem pro zavedení tohoto systému odvozu řepy do cukrovaru. Také úroveň sklizňové techniky byla v našich podmínkách naprosto tristní, hmota, která měla být považována za řepu, dokázala naprosto efektivně

Obr. 7. Začlenění do Agrany se projevilo zavedením značky Korunní cukr v roce 1999

Obr. 8. Pohledy z hrušovanského cukrovaru (foto po roce 2000)

odstavit z provozu nejen čističe, ale občas i samotný cukrovar. S postupnou výměnou sklizňové techniky a čističů (Holmer, Ropa) se situace zlepšila a vrátila se do obvyklých kolejí.

Vliv integrace do skupiny Agrana

Začlenění do skupiny Agrana mělo pro závod zásadní význam. Agrana představovala silného hráče na trhu střední Evropy, který provozoval cukrovary v Rakousku, Maďarsku, Slovensku a v dalších zemích. Díky tomu měl hrušovanský závod zajištěn odbyt i přístup k nejnovějším technologiím. Agrana prosazovala centralizovaný model řízení. Klíčové investice i strategická rozhodnutí se odehrávala na úrovni koncernu, zatímco jednotlivé závody plnily specializované úlohy. Hrušovany byly orientovány na výrobu bílého krystalického cukru a částečně na export do sousedních zemí.

Liberalizace trhu a vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004

V letech 1998 – 1999 se rozhodovalo o přežití cukrovaru, nasmlouvaná výměra řepy byla pouze 5 500 ha, což v kombinaci se suchem mělo za následek pouze 52 dnů trvající kampaň. Koncem roku 1999 byl připojen k hrušovanskému a uničovskému cukrovaru závod 1. Slezská, s.r.o., v Opavě – Vávrovicích a z rozhodnutí akcionáře byla provedena změna názvu společnosti. Od 1. ledna 2001 tak vznikla společnost **Moravskoslezské cukrovary, a.s.**, se sídlem v Hrušovanech nad Jevišovkou.

Vstup do EU 1. května 2004 znamenal pro cukrovarnictví jako celek výraznou změnu a posun k větší stabilitě a cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou nebyl výjimkou. Nové prostředí garantovalo celému sektoru výrobní kvóty a minimální ceny za cukr. Minimální cena za cukr byla stanovena na úrovni 730 €·t⁻¹ v A kvótě, cena za cukrovku byla stanovena na 42 €·t⁻¹ cukrovky při 16% cukernatosti. Česká republika obdržela kvótu ve výši cca 454 tis. t ročně, kvóta cukru přidělená společnosti byla 86 343 t cukru. Období radosti však nemělo mít dlouhého trvání, Evropská unie byla nucena na základě prohraných sporů s WTO provést zásadní změnu cukerního režimu, což mělo za následek snížení minimálních cen cukru a řepy. V roce 2007 se však podařilo cukerní kvótu stabilizovat ve výši 87 122 t cukru, což umožnilo nahradit dodavatele, kteří od pěstování cukrové řepy po transformaci cukerního režimu upustili. Pro využití výrobní kapacity bylo rozhodnuto o dodávkách cukrovky i ze zahraničí, v první fázi se jednalo o cukrovou řepu z příhraničních oblastí Rakouska a v následujících letech až do roku 2024 i z oblasti západního Slovenska. Samostatnou kapitolu tvoří pak zpracování bio cukrovky a výroba biocukru i vedlejších produktů. První biokampaň v Hrušovanech proběhla v roce 2008 a trvala necelých 6 dnů, zpracováno v ní bylo přibližně 12 500 t biořepy. Největší zpracovaný objem biořepy byl 110 tis. t s délkou kampaně 22 dnů.

Zaměstnanost a regionální dopady

Transformace přinesla změny také pro zaměstnance. Počet pracovníků byl postupně optimalizován, a tak místo stovek lidí z 80. let pracovalo v závodu od druhé poloviny 90. let jen kolem 200–250 stálých pracovníků a tento počet se snížil až na konečnou úroveň k 200 stálých pracovníků. Přesto závod zůstal jedním z největších zaměstnavatelů regionu. Vedení společnosti se snažilo alespoň částečně udržet sociální standardy, například podporou místních spolků a vzdělávacích aktivit.

Na konci 90. let byl hrušovanský závod stabilním a moderním podnikem. Jeho význam spočíval nejen v samotné výrobě cukru, ale i v tom, že představoval most mezi českým a rakouským potravinářským průmyslem.

Souhrn

Článek představuje cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou, jeden z nejvýznamnějších závodů na jižní Moravě. V první části sleduje vývoj výroby cukru od konce 19. století přes meziválečné období, poválečnou rekonstrukci a socialistickou éru, kdy byl závod začleněn do národního podniku Jihomoravské cukrovarny. Zvláštní pozornost je věnována výstavbě nové továrny v roce 1968–1970 a také přechodu závodu pod skupinu Agrana po roce 1989.

Klíčová slova: Česká republika, průmyslová historie, cukrovarnický průmysl, Agrana.

Literatura

1. ČAPKA, F.; SLEZÁK L.: *Cukrovarnictví do roku 1938 a agrární strana (se zřetelem na Moravu a Slezsko)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 273 s., ISBN 978-80-210-5717-3.
2. ČIZMĚR, Z.: *Příběh hrušovanského cukrovaru: 160 let tradice*. Hrušovany nad Jevišovkou: Moravskoslezské cukrovarny, a. s., 2011, 66 s., ISBN 978-80-260-0396-0.
3. PETRÁŇ, J.: *Dějiny hmotné kultury II: 19. století*. Praha: Karolinum, 2004, ISBN 978-80-7184-086-2.
4. *Situační a výhledová zpráva cukr – cukrová řepa*. Praha, MZe, 2004, s. 4–5

Obr. 10. Interiér cukrovaru

Sedliský J.: Looking Back at Hrušovany nad Jevišovkou Sugar Factory – Part 1

The paper presents the sugar factory in Hrušovany nad Jevišovkou, one of the most significant plants in South Moravia. The first part traces the development of sugar production from the late 19th century through the interwar period, the post-war reconstruction, and the socialist era, when the plant was incorporated into the Jihomoravské cukrovarny national enterprise. Special attention is paid to the construction of the new factory in 1968–1970 and to the plant's transition to the Agrana Group after 1989.

Key words: Czech Republic, industrial history, sugar industry, Agrana.

Kontaktní adresa – Contact address:

Ing. Jiří Sedliský, e-mail: sedlisky.j@gmail.com

Obr. 9. Celkový pohled na cukrovar v Hrušovanech nad Jevišovkou v posledních letech provozu

